

05

П-49

Зок. 2

1714

Пролетары усіх краёў, злучайцеся!

ПОЛЫМЯ

БЕЛАРУСКАЯ ШТОМЕСЯЧНАЯ ЧАСОПІСЬ

ЛІТАРАТУРЫ, ПОЛІТЫКІ, КУЛЬТУРЫ,
ЭКАНОМІКІ й ПУБЛІЦЫСТЫКІ

№ 3—4

ЛЮТЫ—1923—САКАВІК

С. О. Р.	Книгохранение	В. №	1594
	В. №		

БЕЛАРУСКАЕ КООПЭРАЦЫЙНА-ВЫДАВЕЦКАЕ ТАВАРЫСТВА
«САВЕЦКАЯ БЕЛАРУСЬ». МЕНСК, 1923.

Літаратура.

Пясьняр сноў і чараў (М. Багдановіч).

Надзвычайна радуе вока від дагледжанага саду, поўнага яблык, ігруш і чырвона-кывавага вішання. Нас супакойваюць гэтыя салодка-карысныя вынікі чалавечай пільнай працы—культуры. Але, ці ня болей узрадуецца вока, убачыўшы сярод такога саду газоны ружовых палёсткаў, сінькаляровых віолаў і вострых пахам гваздочкаў... Як цягнемся мы да гэтых кветак усёй сваёй істотай і адначываем адразу... Так. тут добра, тут ужо замжнасьць тых, хто гаспадарыць—бо тут ужо зарадзілася пекната!...

Такой поўнай клюбай квяцістага згуртаваньня азначаецца поэзія М. Багдановіча сярод працавітага саду нашае літаратуры.

Ён прайшоў сваё кароткае жыццё ў «зачарованым» царстве ідэалізаванай ім бацькаўшчыны, з нізкай жамчужын-вершаў, якія, нібы пацеркі, перабіраў, звяртаючыся ў песьнях-модлах да бога хараства.

Ён мала ведаў рэальную бацькаўшчыну працы й змаганьняў. Замест галасоў стогну й барацьбы, яму чуўся сумны, маркотны лясун—гэты праобраз вечнай прыроды,—які йграў на нацягнутых струнах тонкаствольных хвоек...

Калі йграе лясун - прырода, талы ўсё засыпае: і рака, і каласы ў налёх, і няведама, што дрыжыць на лісьцях лавняку—

«Кроплі сьлёз, ці халоднай расы»...

Гарачыя сьлёзы чалавечых вачэй і халодныя росы прыроды аднолькава блізкі гэтаму чуламу ўспрыяльніку.

Прырода жыла перад ім мо' болей, як перад іншым песьняром, бо ён насяляў яе ня толькі сваім перажытым, але і ўсім глыбока мінулым народнае творчае фантазіі.

Вось чаму возера сярод сору—гэта люстра, пакінутае лясунам - прыродай, каб поэта мог агледзіць у ім увесь сьвет, усю тую дрыжачую, прамыністую матэрыю, якая, як русалка, блутае свае косы ў сеці-думкі... А белы месяц-фантазія ловіць у гэтыя сеці русалку.. І ноч шапоча ім: «засынеце!»

І сьпіць усё ў яго зачараваным царстве: і асока, і лаза зялёная, і хваля, што ціха коціцца.. усё навакол.

Толькі сам пясьняр, «заварожаны вячэрняй цішынёй», зьліўшыся пачуцьцём з прыродай, чуе, як «дрыжаць ад ветра зоркі»... Крыштальна-дзяцінная душа! Каб чуць гэта, трэба ня мець гневу ні проці каго. Ды на каго злавашь грамадзяніну «зачараванага царства»? Хто захоча пакр..ўдзіць яго? Хіба «сінявокая» ноч, што ціха, па мяккай траве праходзіць... а за ёю

туман «быццам дым сіняваты з кадзіла.» Ніхто яго ня скрыўдзіць, бо ён усім скажа: «добрай ночы!» І сумна паплыве маладзік у небе вячэрнім, зялёным, як лёд». Бледа-сіні месяц сярод зялёнага, як лёд, неба! Хто ба-чыць такія колеры, колеры мудрасьці й спакою, той мае права

«Кінуць думкі аб долі гаротнай,
Хоць-бы на момант спачыці душой».

О, як любілі хворыя грудзі жыцьцё! Вядома, сваё жыцьцё,—пекнаты і характава! Жыцьцё на волі, дзе над галавой—

Дубоў павець.
Віднеюць неба, горы, поле
Праз лісьцяў сень.
Тут, у яго жыцьці, усё добра:
«І блеск і цень,
«Той дзень, што мае нарадзіцца
І знікшы дзень».

М. Багдановіч—зачараваны месяцам «сомнамбул».

Выплыў месяц над змрочнай, заснуўшай зямлёй
І павёў яго ў цёмную даль за сабой
І прывабіў да мгістай, халоднай вады.
Сэрца білася рыбкай у сеці тады.
Але месяц правёў праз ракі сьветлы шлях,
І разьведўся з сэрца дрыжачага жак.
Зіхацела яна, серабра пупіна,
Увадзіла ў той край, дзе пануе вясна.
Доўга, доўга цябе ён чакаў і шукаў,
Але вось час жаданы нарэшце настаў...
І пайшоў ён па шляху, пайшоў аж да дна:
Агарнула яго цішыня, глыбіна!..

Уся поэзія паэты-«сомнамбула» у гэтым вершы. Месяц—гэта яго поэтычнае натхненьне. Яно вывела яго да мгістай вады жыцьця. І забілася рыбкай сэрца песняра перад гэтым бягучым жыцьцём-рэчкай, дзе столькі віроў барацьбы й няпраўды. Ён знайшоў дно, але ня звычайнае тваністае дно абыватальства... яго дно—цішыня пазнаваньня, у якім зараджаюцца зерні нямінучай будучыны.

Поэта не дажыў да пары рэальна далучыцца да закладаньня цаглін будучыны—вось чаму з такой парываючасьцю ён зацікавіўся «Старой Беларуссю». У цішы гэтай мінуўшчыны, ён хацеў знайсці той плястычны матэрыял, з якога іншыя маглі-б ляпіць сучасныя соцыяльныя формы. Гісторыя паглыбляе сучаснае. Яна дае перспектыву ціхіх, як прысады, вакоў. Ён любіў уяднацца ў гэтыя прысады, каб разабрацца ў гаманлівым, але яшчэ ня выразным у яго часы, жыцьці. Зацікавіўшыся каранямі, ён тым самым як бы прапанаваў зірнуць і ў другі бок народнае культуры, у ствол і галіны, дзе пачынаюць покацца адросткі маладых пролетарскага характару патрэб.

Мінулае ў Багдановіча ня толькі апісваецца; яно жыве, праўда, без спарахнелых ужо костак... яно жыве, бо песняр аджывіў у ім пекнату.

«Так, рупная пчала ўмее мёд сабраць і з горкіх кветак».

Праз які прайшлі запісы й творы... І чаму-ж ня можа паўстаць з глыбокага гістарычнага сну і дзейнік усяго гэтага—чалавек!

«Парой ён спыніцца, каб лепей завастрыць пяро гусінае і глянэ... Сьветла сонца стаўпамі падае праз вузкае ваконца, і круціцца ў іх прыгожы, лёгкі пыл; рой хмарачак плыве; шырокімі кругамі ў небе ластаўкі шыбаюць над крыжамі. А тут, каля вакна, малінаўка пяе і стукае жаўна»...

Калі так моцна жыве мінулае, то і тое, чым мы напаўняемся сёння, таксама пранясецца праз вякі—вось думка, выплываючая з вершаў Багдановіча.

Правадыр «зачараванага царства» быў надзвычайна вострым эстэтам. Усё пекнае, выразнае і плястычнае вабіла яго: глыбокая думка, музычны твор, золак майскай раніцы, яскрыстае віно!

«Мудрай прамовы мёд залацісты поўныя сёты»—яму былі «да спадобы»—«але ня меней сэрцу панадны мёд сваім хмелем, сьветлым і тонкім».

Гэта старажытны грэк у беларускай вопратцы... Толькі грэкі ўмелі так разумець і любіць жыццё. Недарма наш беларусін-грэк любіў песьняра Анакрэона:

«Бледны, хілы усё-ж люблю я
Твой і мудры, і кіпучы верш, Анакрэон—
Верш такі, як дар прыроды—
Вінаграднае, густое, цёмнае віно:
Дні ідуць, праходзяць годы
Але ўсё крапчэй, хмяльнее робіцца яно!»

Сам пясняр, як ні жадаў,—ня мог сысьці поўную чару жыццёвага хмелю... Апрача хваробы, пшчотнасьць, нейкая дзявочая саромлівасьць і глыбокі сум, што агартаў яго, калі ён выходзіў з свайго зачараванага краю ў край праўдзівы,—зrabілі тое, што й самае жывучае з пачуццёў—каханьне—ператварылася ў вобразы глыбока драматычныя. «Дзёве хмары—грымотная і празрыстая—жадалі зьліцца... ужо чырванелі ад жару... Але далёка іх вецер разьнёс, наляцеўшы нячутна. Дробным дажджом над зямлёй, як сыязамі, адна пралілася... Гулкім раскатам грымотаў другая ў адказ адзвалася... І паасобку загінулі хмары бяздольныя тыя, чуючы ў небе, як вецер над смерцю іх радасна вые»...

* * *

Што мы, рэальныя працаўнікі, штодзённыя цагляры зможам знайсці ў поэзіі «сноў і чараў?»

Мы знойдзем багата чаго карыснага. Надзвычайна выяўлены індывідуалісты і эстэт, Багдановіч не замкнуўся ў свайй асобе. Творачы характэво, ён добра ведаў, што гэтым характэвом ня кожны можа і мае права карыстацца. Што трэба яшчэ шмат зрабіць... Каб толькі хапіла сілы змагацца з «грамадзкім горам».

Але ён ужо й тагды ведаў, што пад шэрым попелам няяснасьці тагачасных палітычных адносін, «чырвоны жар гарыць».

Мы, пролетарыі, якія ўжо навучыліся любіць і разумець характэво, павінны берагчы і пільнаваць зярняткі яго, каб перадаць іх тым, што яшчэ толькі праціраюць вочы свае запатнелай далоньню.

Міхайла Грамына.